Kampen i Stilla havet

av Bo G Hall

TITEL:
Kampen om Stilla Havet. Den kejserliga japanska flottans hangarfartyg
FÖRFATTARE:
Niclas Zetterberg & Dan Öberg
FÖRLAG:
Norstedts

UPPMÄRKSAMHETEN KRING DE marina operationerna under andra världskriget har, som jag ser det, i första hand fokuserat på striderna på Atlanten. De allierades utdragna – men till slut framgångsrika – strid mot Dönitz' vargflockar av härjande ubåtar har skildrats på längden och tvären; inte minst på den vita duken. Jakten på och nedkämpandet av det tyska slagskeppet *Bismarck* – sedan det först sänkt den klassiska brittiska slagkryssaren *Hood* – har likaså redovisats i en rad verk. Andra ofta behandlade teman i sammanhanget är striderna i Medelhavet och kampen om de allierades konvojer på iskalla farleder upp till Murmansk.

Bland svenska läsare har emellertid den utdragna holmgången 1941–1945 mellan de amerikanska och japanska marinerna märkligt nog inte alls rönt något motsvarande intresse; möjligen med undantag för anfallet mot Pearl Harbor den 7 december 1941, *A Date which will live in Infamy* enligt president Roosevelts berömda tal inför kongressen. Ändå har striderna i Stilla Havet beskrivits som de mest omfattande och kostsamma sjökrig som någonsin utkämpats.

De brukar också betraktas som ett veritabelt paradigmskifte ifråga om modern marin krigföring i och med att slagskeppens tid befanns vara ute och hangarfartygen övertog deras roll som havens mäktigaste aktörer. En som mycket tidigt såg dessas potential var chefen för den japanska högsjöflottan, amiralen Isoruko Yamamoto. Han var en varm anhängare av dessa fartyg och övertygad om deras förmåga att svara för militärt avgörande insatser. Hans tänkande låg bakom den förödande attacken mot Pearl Harbor med flyg från sammanlagt sex stora hangarfartyg. Detta har i sin tur stundom beskrivits som en "Blessing in Disguise" för USA eftersom dess slagskeppsflotta för en tid då blev mer eller mindre utslagen och amerikanerna istället tvangs att desto mer lita till sina hangarfartyg vilka vid tiden för anfallet råkade vara ute till havs.

Dessa fartyg kom snart att visa sitt värde. Nordost om Australien i Korallhavet utkämpades sålunda redan i maj 1942 sjöhistoriens första hangarfartygsbaserade slag

när japanska *Shokaku* och *Zuikaku* mötte USA:s *Lexington* och *Yorktown*. Utgången kan närmast betecknas som oavgjord. Nya drabbningar följde så vid Midway en månad senare. Där sänkte amerikanerna hela fyra japanska hangarfartyg till priset av förlusten av *Yorktown*, Efter Midway återstod helt enkelt inte längre några insatsberedda tunga japanska hangarfartyg och öriket tvangs gå över på defensiven. Detta är skälet till att slaget ofta kallats Stilla havskrigets vändpunkt. Genom nederlaget i slaget i Leytebukten hösten 1944 upphörde så slutgiltigt den japanska flottan att vara en betydande faktor. Detta blev i sin tur närmast en startsignal för kamikazeanfallen med självmordspiloter; vilka vållade åtskillig skada – vid Leyteslaget träffades hela 47 allierade örlogsfartyg av dem – men aldrig fick någon avgörande effekt på krigets utgång.

Som en sammanfattning av kampen i Stilla Havet kan kanske sägas att japanerna inledningsvis var lyckosamma taktiskt men att deras strategiska tänkande ledde till en katastrof eftersom de helt hade underskattat USA:s politiska vilja och industriella förmåga. Vår inledningsvis beskrivna okunskap om dessa förhållanden skingras i någon mån genom den nya skriften av Niclas Zetterberg och Dan Öberg. Båda är gediga militärhistoriker; den sistnämnde har dessutom en doktorsgrad från Yokohama National University. Enligt titeln avser deras bok de japanska hangarfartygen men i själva verket innehåller den en redovisning – om ock kortfattad – även för de viktigaste övriga enheterna i Den Uppstigande Solens rikes örlogsflotta. Sålunda får läsaren följa vad som hände med historiens två utan jämförelse största slagskepp: de gigantiska *Yamato* och *Musashi*. Även den japanska handelsflottans öde berörs. Under de senare krigsåren blev den närmast utplånad genom de mycket effektiva amerikanska ubåtarnas insatser – sedan dessa väl fått ordning på sina torpeder, vilka i början uppvisade en rad defekter.

Tillgången till källor har givetvis styrt mycket av innehållet i boken, vilket ingalunda alltid är positivt. Bland annat har utnyttjandet av några japanska skeppsläkares dagböcker lett till onödigt detaljerade – och i längden tröttande – utdrag till förfång för helheten. Sak samma gäller ett avsnitt om de japanska fältbordellerna. Som bekant utgör detta idag en politisk stridsfråga mellan Japan och Sydkorea eftersom åtskilliga kvinnor hämtades därifrån och tvangs till prostitution. Men om hur detta påverkade de japanska hangarfartygens agerande får vi inte veta.

Boken bjuder stundtals på intressant och oväntad läsning. Hur många visste exempelvis om att en eskader med fem japanska hangarfartyg i april 1942 – efter erövringen av Indonesien och Filippinerna – gjorde en framstöt ända till Colombo på Ceylon; dagens Sri Lanka. Innan de drog sig tillbaka lyckades de japanska störtbombarna och torpedflygplanen bland annat sänka två tunga brittiska kryssare och ett antal handelsfartyg. Men samtidigt innehåller skriften ett antal brister. Sålunda hade det varit värdefullt om mera arbete lagts ner på illustrationerna. Bara ett fåtal – och små – bilder erbjuds läsarna och märkligt nog bara en enda karta; dessutom återgiven två gånger.

Till detta kommer att texten är påfallande dåligt redigerad – alltför ofta möter ordagranna upprepningar där ett och samma händelseförlopp skildras. Detta kan möjligen bero på dålig koordinering av de båda författarnas texter; något som i så fall förlagsredaktören borde ha rättat till. Än mer överraskande är att boken saknar en litteraturlista, en självklar ingrediens för dem

som vill gå vidare i sin läsning eller i alla fall kontrollera fakta i boken. Då räcker det inte med den relativt fylliga notapparaten.

Slutligen: Ordval kan förstås alltid diskuteras men när författarna säger att amiralen Yamamoto blev ”lönnmördad” känns detta mycket fel. Sanningen är ju att de amerikanska kryptoteknikerna lyckades knäcka den japanska koden och kunde ge besked om att amiralen skulle flyga med ett visst plan vid en angiven tid. Ett antal amerikanska tvestjärtade P-38-jaktplan sändes ut och gjorde processen kort. Men inte var väl det att lönnmord!

Recensenten är fil dr och f d kommersråd.